

**Úttektir á sjálfsmatsaðferðum grunnskóla
Vorið 2003**

Helstu niðurstöður

**Menntamálaráðuneytið
Júní 2003**

Menntamálaráðuneytið

Júní 2003

Útgefandi: Menntamálaráðuneytið
Sölvhólgötu 4
150 Reykjavík
Sími: 545 9500
Bréfasími: 562 3068
Netfang: postur@mrn.stjr.is
Veffang: www.menntamalaraduneyti.is

Umbrot og textavinnsla: Menntamálaráðuneytið

© 2003 Menntamálaráðuneytið

Efnisyfirlit

FORMÁLI	5
ÚTTEKTIR VORIÐ 2003	6
STAÐA SJÁLFSMATS Í SKÓLUNUM.....	6
SJÁLFSMATSADFERÐIR SKÓLANNA	7
FRAMKVÆMD SJÁLFSMATS Í SKÓLUNUM	8
SAMANTEKT	9
VIÐAUKI	10
VIÐMIÐ	10
MATSTÆKIÐ.....	12
SKÓLAR Í ÚTTEKT VORIÐ 2003	13
ÚTTEKTARADILAR VORIÐ 2003	15

Formáli

Í lögum um grunnskóla nr. 66/1995 eru ákvæði þess efnis að sérhver skóli skuli innleiða aðferðir til að meta skólastarfið, þar á meðal kennslu- og stjórnunarhætti, samskipti innan skólans og tengsl við aðila utan skólans. Í lögunum eru einnig ákvæði um að á 5 ára fresti skuli að frumkvæði menntamálaráðuneytisins gerð úttekt á þeim sjálfsmatsaðferðum sem skólar nota. Ákvæði um úttektir á sjálfsmatsaðferðum grunnskóla komu til framkvæmda haustið 2001.

Menntamálaráðuneytið gaf vorið 1997 út bæklinginn *Sjálfsmat skóla* og er þar fjallað um tilgang og markmið sjálfsmats, sett fram viðmið fyrir sjálfsmat skóla, birtur gátlisti og gefið dæmi um ramma fyrir sjálfsmatsskýrslu. Þau viðmið sem lögð eru til grundvallar úttektum á sjálfsmatsaðferðum skóla eru einnig birt í *Almennum hluta aðalnámskrár grunnskóla*, auk þess sem þau voru kynnt skólum í bréfi sem var sent öllum grunnskólum í júní 2000.

Haustið 2001 voru gerðar úttektir á sjálfsmatsaðferðum 27 grunnskóla, á vorönn 2002 voru sjálfsmatsaðferðir 39 skóla teknar út og á haustönn 2002 37 skóla. Á vorönn 2003 voru sjálfsmatsaðferðir 40 skóla teknar út og á haustönn 2003 verða sjálfsmatsaðferðir rúmlega 40 skóla teknar út. Verður þar með lokið úttektum á sjálfsmatsaðferðum allra grunnskóla landsins miðað við fyrsta úttektartímabil frá því grunnskólalög voru sett árið 1995.

Í þessari skýrslu er gerð grein fyrir helstu niðurstöðum úttekta á sjálfsmatsaðferðum grunnskóla vorið 2003. Er skýrslan send viðkomandi skólum og sveitarstjórnnum. Skýrsluna er einnig að finna á vef menntamálaráðuneytisins www.menntamalaraduneyti.is undir Málaflokkar (Mat og úttektir).

Úttektir vorið 2003

Í janúar 2003 var viðkomandi sveitarstjórnnum og grunnskólum tilkynnt um úttektarskóla, tímasetningu úttektanna og úttektaraðila. Skólarnir sem um ræðir eru í Norðvesturkjördæmi (Norðurlandi og Vesturlandi), Suðurkjördæmi og Suðvesturkjördæmi (sjá nánar um úttektaraðila í viðauka).

Úttekt á sjálfmatsaðferðum skóla byggir m.a. á gögnum frá viðkomandi skóla, heimsóknnum í skólann og viðtölum við stjórnendur, kennara, fulltrúa annarra starfsmanna, nemendur og foreldra, eftir því sem við á.

Í úttektunum er lagt mat á stöðu sjálfmats, sjálfmatsaðferðir og framkvæmd sjálfsmatsins í einstökum skólum. Þau viðmið sem lögð eru til grundvallar við mat á sjálfmatsaðferðum eru að sjálfsmatið sé: formlegt, altækt, áreiðanlegt, samstarfsmiðað, umbótamiðað, árangursmiðað, stofnana- og einstaklingsmiðað, lýsandi, greinandi og opinbert (sjá viðauka).

Úttektaraðilar kynntu skólastjóra viðkomandi skóla niðurstöður úttektarinnar áður en þeim var skilað til ráðuneytisins.

Staða sjálfsmats í skólunum

Í 25 grunnskólum af þeim 40 sem voru teknir út liggur fyrir skrifleg opinber verkáætlun um sjálfsmat eða í um 63% skólanna.

Kerfisbundið sjálfsmat hefur farið fram í 21 skóla eða í um 53% skólanna. Staða sjálfsmats í skólunum í úttektinni er eftirfarandi:

Staða sjálfsmats	Fjöldi skóla
Kerfisbundið sjálfsmat á öllum helstu þáttum	7
Kerfisbundið sjálfsmat á tilteknum þáttum	14
Einstakar tilraunir við sjálfsmat	8
Undirbúningur kerfisbundins sjálfsmats hafinn	7
Ekkert hefur verið unnið við sjálfsmat	3
Annað	1

Af þeim 21 skóla sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat höfðu 10 grunnskólar gefið út sjálfsmatsskýrslu. Skýrslurnar náðu ýmist til allra helstu þátta skólastarfsins eða til afmarkaðra þátta þess. Sjálfsmatsskýrsla var í vinnslu í fimm skólum og sex skólar höfðu ekki gefið út sjálfsmatsskýrslu.

Af þeim átta grunnskólum sem höfðu gert einstakar tilraunir með sjálfsmat höfðu þrír skólar gefið út sjálfsmatsskýrslur. Sjálfsmatsskýrsla var í vinnslu í tveimur skólum en þrír skólar höfðu ekki gefið út slíkar skýrslur.

Alls höfðu því 13 af 40 skólum gefið út sjálfsmatsskýrslu.

Sjálfsmatsaðferðir skólanna

Af þeim 21 skóla sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat, byggðu 11 skólar sjálfsmatsaðferðir á samsettu og aðlöguðu kerfi. Sjálfsmatsaðferðir tíu skóla byggðu á tilbúnu kerfi, sem voru: *Gæðagreininir og Grunn – Skólarýnir*.

Í skólunum átta sem höfðu gert einstakar tilraunir við sjálfsmat um afmarkaða þætti skólastarfsins var stuðst við samsett og aðlöguð kerfi.

Í þeim 21 skóla sem höfðu unnið kerfisbundið sjálfsmat voru niðurstöður eftirfarandi um hvort sjálfsmatskerfi skólanna uppfylli þau viðmið sem menntamálaráðuneytið hefur sett fyrir sjálfsmatsaðferðir (sjá viðauka):

Sjálfsmatskerfið telst:	Já	Nei
Formlegt	18	3
Altækt	17	4
Áreiðanlegt	21*	0
Samstarfsmiðað	19	2
Umbótamiðað	19	2
Árangursmiðað	19	2
Stofnanamiðað	18	3
Einstaklingsmiðað	17	4
Lýsandi	9	12
Greinandi	18	3
Opinbert	12	9

* Já eða já að hluta

Samkvæmt viðmiðum ráðuneytisins töldust sex skólar af þeim 21 sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat vera með fullnægjandi sjálfsmatsaðferðir og 13 skólar með fullnægjandi að hluta. Tveir skólar töldust vera með ófullnægjandi sjálfsmatsaðferðir.

Framkvæmd sjálfsmats í skólunum

Í þeim 21 skóla sem framkvæmt höfðu kerfisbundið sjálfsmat taldist undirbúningur og kynning fullnægjandi í 19 skólum og fullnægjandi að hluta í tveimur skólum.

Í 13 skólum af þeim 21 sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat var framkvæmd umbóta í samræmi við aðgerða- og þróunaráætlun sem gerð var í kjölfar sjálfsmats. Fimm skólanna höfðu metið hvort markmiðum í aðgerða- og þróunaráætlun hafði verið náð.

Í sjö skólum af þeim 21 sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat höfðu verið sett viðmið um hvað bættur árangur í einstökum þáttum felur í sér. Í 15 tilvikum var einstaklingsmiðað sjálfsmat nýtt við starfsmannastjórnun.

Framkvæmdin í heild taldist fullnægjandi í sjö af þeim 21 skóla sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat og fullnægjandi að hluta í 14 skólum.

Samantekt

Helstu niðurstöður úttekta á sjálfsmatsaðferðum 40 grunnskóla vorið 2003 eru að 21 grunnskóli hefur framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat eða um 53%. Þar af hefur kerfisbundið sjálfsmat á öllum helstu þáttum skólastarfsins farið fram í sjö skólum.

Í eftirfarandi töflu má sjá samantekt á niðurstöðum um mat á sjálfsmatsaðferðum skóla:

Sjálfsmatsaðferðir skólans teljast:	Fjöldi skóla
Fullnægjandi	6 (15%)
Fullnægjandi að hluta	13 (32%)
Ófullnægjandi	21 (53%)
Samtals	40 (100%)

Pegar lagt var mat á framkvæmd sjálfmats þeirra 21 skóla sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat eru niðurstöðurnar eftirfarandi:

Af þeim 40 grunnskólum sem voru í úttekt vorið 2003, eru fimm skólar sem uppfylla að öllu leyti bæði viðmið ráðuneytisins um sjálfsmatsaðferðir og um framkvæmd sjálfmats.

Framkvæmd sjálfmats telst:	Fjöldi skóla
Fullnægjandi	7 (33%)
Fullnægjandi að hluta	14 (67%)
Ófullnægjandi	0 (0%)
Samtals	21 (100%)

Viðauki

Viðmið

Viðmið ráðuneytisins sem lögð eru til grundvallar við úttektir á sjálfsmatsaðferðum skóla eru að sjálfsmatið sé:

1. Formlegt

Lýsing á aðferðum við sjálfsmat þarf að liggja fyrir í sjálfsmatsskýrslu, skólanámskrá og hugsanlega í fleiri skriflegum gögnum frá skólanum. Fram þarf að koma hvort um er að ræða viðurkennda sjálfsmatsaðferð eða samsetta og aðlagaða aðferð. Gera þarf grein fyrir hvernig að sjálfsmatinu er staðið í heild. Í lýsingunni þarf að koma fram hverjir stjórna verkinu, hverjir vinna það á hverjum tíma og til hverra það nær.

2. Altækt

Sjálfsmatið skal ná til allra helstu þátta skólastarfsins, þ.e. markmiða, stjórnunar, náms, kennslu, námsmats, nemenda, starfsfólks, aðbúnaðar og ytri tengsla. Ekki er þó gert ráð fyrir að skólar geti tekið jafn ítarlega á öllum þáttum á hverju ári.

3. Áreiðanlegt

Mikilvægt er að sjálfsmatið byggi á traustum gögnum og áreiðanlegum mælingum. Gögn úr bókhaldi skólans, t.d. námsferilsskrá og fjarvistaskrá, þurfa að vera tiltæk. Skólar geta þó ekki í öllum tilvikum byggt á tölulegum gögnum, en þurfa þá að meta starf sitt með öðrum hætti, eins og viðhorfakönnunum meðal ólíkra hópa, t.d. meðal nemenda, starfsfólks, foreldra, viðtökuskóla, almennings, atvinnulífs og brautskráðra nemenda.

4. Samstarfsmiðað

Allt starfsfólk þarf með einum eða öðrum hætti að koma að vinnu við sjálfsmatið. Við skipulagningu og undirbúning sjálfsmatsins þarf að kynna öllum starfsmönnum umfang verkefnisins. Jafnframt þarf að nást sátt um framkvæmd þess. Verkaskipting þarf að vera skýr og sömuleiðis stjórnun og ábyrgð. Á þessu stigi þarf að hafa í huga þátttöku nemenda, foreldra og annarra hagsmunaaðila í sjálfsmatinu.

5. Umbótamiðað

Í sjálfsmatsskýrslu þarf að birta aðgerða- og starfsáætlun um þær umbætur í skólastarfinu sem vinna þarf að í kjölfar sjálfsmats. Einnig þarf að birta upplýsingar um hvernig markmiðum umbótaáætlunar verði náð. Viðmið um hvað bættur árangur felur í sér þurfa að vera skilgreind.

6. Árangursmiðað

Skólinn skal vinna að því að meta hvort markmiðum skólans hafi verið náð og hvaða árangri skólastarfið hefur skilað út frá viðmiðum sem hann hefur sett sér. Þetta geta t.d. verið viðmið um námsárangur, vellíðan, umgengni, fjarvistir og brottfall.

7. Stofnana- og einstaklingsmiðað

Sjálfsmatið þarf að beinast bæði að stofnuninni sjálfri og einstaklingum innan hennar. Sem dæmi um þetta má nefna mat á frammistöðu skólans í samanburði við aðra, t.d. á samræmdum prófum og mat á stjórnun og kennslu.

8. Lýsandi

Í sjálfsmatsskýrslu þarf að vera stutt hnitmiðuð lýsing (texti, myndir, töflur) á starfsemi skólans. Lýsingin þarf að hafa tengsl við markmiðssetningu.

9. Greinandi

Í sjálfsmatsskýrslu þarf að birta styrk- og veikleikagreiningu, sem sett er fram kerfisbundið við hvern þátt matsins og síðan í samantekt í lokin.

10. Opinbert

Fyrirfram þarf að ákveða hverjir hafa aðgang að tilteknum þáttum sjálfsmatsins en sjálfsmatsskýrslu þarf að birta opinberlega. Hér þarf að tryggja að haldin séu í heiðri ákvæði gildandi laga, m.a. um meðferð persónuupplýsinga.

Matstækið

Menntamálaráðuneytið hefur hannað spurningalista á rafrænu formi sem úttektaraðilar skrá niðurstöður sínar í. Spurningalistarnir eru þrenns konar og fer val á spurningalista eftir stöðu sjálfsmats í hverjum skóla fyrir sig. Meginlistinn samanstendur af 42 spurningum sem úttektaraðilar svara ef skólinn hefur unnið að kerfisbundnu sjálfsmati. Listinn skiptist í fimm meginhluta:

I. Staða sjálfsmats – markmiðið er að fá fram upplýsingar um hver staða sjálfsmatsvinnu í skólanum er.

II. Sjálfsmatsaðferðir– markmiðið er að afla upplýsinga um það kerfi sem skólinn notar. Viðmiðin eru: formlegt, altækt, áreiðanlegt, samstarfsmiðað, umbótamiðað, árangursmiðað, stofnana- og einstaklingsmiðað, lýsandi, greinandi og opinbert og eru settar fram spurningar um hvert þeirra.

III. Framkvæmd sjálfsmats – markmiðið er að fá fram upplýsingar um hvernig til hefur tekist með framkvæmd sjálfsmatsins.

IV. Heildarniðurstaða – markmiðið er að fá fram lokaniðurstöðu úttektaraðila um annars vegar sjálfsmatsaðferðirnar og hins vegar um framkvæmdina. Til að svara þessum hluta byggja úttektaraðilar annars vegar á hluta II og hins vegar á hluta III (sjá hér að ofan).

V. Greinargerð – markmiðið er að fá fram stutta samantekt (hámark 1 bls. A4) á niðurstöðum ásamt athugasemdum og öðrum upplýsingum frá úttektaraðilum.

Ef skólinn hefur einungis gert einstakar tilraunir við sjálfsmat um afmarkaða þætti skólustarfsins fylla úttektaraðilar út spurningalista sem samanstendur af sjö spurningum. Stytttri listi er fylltur út ef ekkert hefur verið unnið við sjálfsmat eða undirbúningur sjálfsmats er hafinn. Úttektaraðilar skila í öllum tilvikum stuttri greinargerð með spurningalistunum.

Skólar í úttekt vorið 2003

Úttektir voru gerðar á sjálfsmatsaðferðum eftirtalinna skóla vorið 2003:

Norðvesturkjördæmi:

1. Andakílsskóli
2. Árskóli
3. Brekkubæjarskóli
4. Broddanesskóli
5. Drangsnesskóli
6. Finnbogastaðaskóli
7. Grundaskóli
8. Grunnskóli Akrahrepps
9. Grunnskóli Bolungarvíkur
10. Grunnskóli Húnaþings vestra
11. Grunnskóli Önundarfjarðar
12. Grunnskóli Vesturbyggðar
13. Grunnskólinn að Hólum
14. Grunnskólinn á Blönduósi
15. Grunnskólinn á Borðeyri
16. Grunnskólinn á Hellissandi
17. Grunnskólinn á Hofsósi
18. Grunnskólinn á Hólmavík
19. Grunnskólinn á Ísafirði
20. Grunnskólinn á Suðureyri
21. Grunnskólinn á Tálknafirði
22. Grunnskólinn á Þingeyri
23. Grunnskólinn í Borgarnesi
24. Grunnskólinn í Búðardal
25. Grunnskólinn í Grundarfirði
26. Grunnskólinn í Ólafsvík
27. Grunnskólinn í Stykkishólmi

28. Grunnskólinn Tjarnarlundi
29. Heiðarskóli
30. Höfðaskóli
31. Húnavallaskóli
32. Kleppjárnsreykjaskóli
33. Laugargerðisskóli
34. Lýsuhólsskóli
35. Reykhólaskóli
36. Súðavíkurskóli
37. Varmahlíðarskóli
38. Varmalandsskóli

Suðurkjördæmi:

1. Barnaskólinn á Eyrarbakka og Stokkseyri

Suðvesturkjördæmi:

1. Hjallaskóli

Úttektaraðilar vorið 2003

Í nóvember 2003 auglýsti menntamálaráðuneytið eftir aðilum til að taka að sér verkefni á sviði úttekta á sjálfsmatsaðferðum grunnskóla vorið 2003. Úttektir á sjálfsmatsaðferðum í hverjum skóla voru í höndum tveggja til þriggja einstaklinga sem saman hafa menntun og reynslu á sviði sjálfsmats, skólastarfs á grunnskólastigi og gæðastjórnunar. Úttektirnar voru unnar af einstaklingum, fyrirtækjum og stofnunum og gerði hvert úttektarteymi að lágmarki úttekt í þremur skólum. Eftirtaldir aðilar önnuðust úttektirnar:

1. Deloitte & Touche
2. Jóhanna G. Kristjánsdóttir og Sýlvía Guðmundsdóttir
3. IMG - Ráðgarður
4. KPMG Ráðgjöf
5. Lovísa Kristjánsdóttir og Védís Grönvold
6. Rannsóknastofnun Kennaraháskóla Íslands
7. Vignir Einarsson og Þórleif Drífa Jónsdóttir